

OPONENTSKÝ POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Zuzana Fořtová: *The (In)dependence of Elementary Propositions in Early Wittgenstein*

Jan Palkoska, Ph.D.

1. Obsah a celková charakteristika

Hlavním cílem předložené práce je určit vztah dvou důležitých témat vtělených do Wittgensteinova *Tractatu*, totiž (i) tvrzení vzájemné nezávislosti elementárních propozic a (ii) pravdivostně-funkcionální analýzy propozic navržené v *Tractatu*, a to na pozadí Wittgensteinovy revize z textu *Some Remarks on Logical Form* (dále *SRLF*), podle níž přinejmenším některé elementární propozice vzájemně nezávislé nejsou. Jak autorka uvádí hned zkraje *Úvodu*, „[t]he main question lies in asking whether the recognition of the mutual dependence of elementary propositions presents a fatal problem for the *Tractarian* conception of logical analysis“ (str. 3). Za tím účelem Zuzana Fořtová (dále ZF) nejprve v oddílech 1. a 2. poměrně obsáhle rekonstruuje a rozebírá dva argumentační postupy z *Tractatu*, z nichž má dle ZF – prostřednictvím koncepce propozic jako „obrázků“ a pravdivostně-funkcionální analýzy propozic – nepřímou plynout závazek existence elementárních propozic, totiž pasáže 2.021-2.0212 a 3.23-3.24 *Tractatu*. Posléze (v oddílech 3.1 a 3.2) ZF předvádí rozdíl mezi Wittgensteinovým pojetím problematiky neslučitelnosti výpovědí o barvách v termínech pravdivostně-funkcionální analýzy z *Tractatu*, kde se neslučitelnost traktuje na bázi kontradikce, na jedné straně a v termínech alternativního Wittgensteinova přístupu ze *SRLF*, kde se neslučitelnost traktuje na bázi vzájemného vyloučení neobnášejícího logickou nemožnost, na straně druhé. Vztažením této expozice na výsledky rozborů z oddílů 1. a 2. pak ZF dospívá k závěru, že vzájemná závislost elementárních propozic, nakolik je vykázána v *SRLF*, není pro analýzu propozic z *Tractatu* fatální. Z pozic tohoto výsledku nakonec autorka v *Závěru* odmítá výklad, podle něž je třeba již *SRLF* číst jako výraz Wittgensteinova opuštění koncepce analýzy propozic prezentované v *Tractatu*.

Práce jasně dokládá schopnost autorky zvládnout, zpracovat a náležitě představit náročné téma na pomezí dějin filosofie a systematického filosofického tázání, a to na úrovni, jež zcela odpovídá dovršenému magisterskému stupni studia filosofie. ZF osvědčuje schopnost problematiku samostatně promýšlet a dospívat k vlastním netriviálním závěrům. Práce je celkově dobře strukturována a ZF vykazuje snahu ukázněně se držet výkladové linie bez zbytečných odboček. Při výkladu se náležitě a v dostatečném rozsahu uplatňuje sekundární literatura. I bibliografie a poznámkový aparát jsou v pořádku.

2. Kritika

Za jednu z nezanedbatelných slabin práce lze považovat nevalnou úroveň autorčiny psané angličtiny (jakkoli se tento nedostatek samozřejmě netýká přímo věcného obsahu textu). Především neidiomatická spojení, resp. větné vazby, a chybné a nezřídka silně matoucí (ne)uplatňování členů činí kvůli své četnosti text obtížně čitelným a místy dokonce obsahově nejasným.

I po věcné stránce ovšem v práci nacházím několik významnějších problematických momentů (drobnější nesrovnalosti a/nebo nejasnosti ponechávám zcela stranou):

(1) Mám dojem, že autorčin poměrně rozsáhlý výklad Wittgensteinovy koncepce (či příměru) zobrazování (oddíl 1.2), stejně jako pokus zodpovědět exegetickou otázku povahy a motivací Wittgensteinova přechodu od tematiky zobrazování k tematice logické

formy (oddíl 1.3), jsou s ohledem na vlastní téma práce vposled zcela redundantní. Jak totiž opakovaně tvrdí sama ZF, „picture theory gradually loses its importance in the *Tractatus*, being replaced by the more general notion of ‘logical form’“ (str. 10; srv. zejm. str. 15, 17 a 26); a zároveň podle všeho platí, že je to právě teprve až pojem logické formy s její všeobecnou platností (příčemž tato všeobecnost je specifického druhu, k tomu viz níže bod (2)), který umožňuje formulovat problém (ne)závislosti elementárních propozic v souvztahu s pravdivostně-funkcionální analýzou v *Tractatu*. Oddíly 1.2 a 1.3 by proto, zdá se mi, mohly být téměř celé vypuštěny, aniž by se s ohledem na argumentační struktury a závěry práce ztratilo cokoli podstatného.

(2) Domnívám se, že uvedená redundance může souviset s autorčinou podle mého názoru chybnou *identifikací* tzv. vnitřního vztahu (neboli pravidla či zákona projekce) v *Tractatu* 4.0141 s logickou formou (identifikaci ZF výslovně provádí na str. 19, odst. 2, ř. 6-8). Tuto identifikaci pokládám za chybnou proto, že zatímco vnitřní vztah je třeba analyzovat v termínech strukturních isomorfií (jak koneckonců naznačuje i sama ZF na str. 19), platí logická forma za – kantovsky řečeno – podmínku možnosti strukturních isomorfií (ZF sama na str. 19 charakterizuje logickou formu jako „the most general feature being *essential to the possibility of depiction*“). Mezi obrazem a logickou formou je tak rozdíl *toto genere*, nikoli pouze rozdíl stupně obecnosti v tomtéž funkcionálním řádu. A je to podle mne vposled právě tato heterogenita, co zbavuje tematiku zobrazování jakékoli přímé relevance pro vlastní téma práce.

(3) Autorce se podle mého názoru v oddílech 3.1-3.2 práce nepodařilo podat tzv. „colour-exclusion problem“ způsobem, který by umožnil nahlédnout jeho podstatu, a zejména pak jeho skutečnou relevanci pro otázku vzájemné (ne)závislosti elementárních propozic, jen na základě jejího textu samého. Především totiž ZF na jedné straně dostatečně nevyjasňuje, že pojímá-li Wittgenstein v *Tractatu* 6.3751 RTP- a BTP-propozice jako navzájem kontradiktorní, pak je v žádném případě již *nepojímá* jako elementární propozice, nýbrž naopak chce domnělý problém vykázat jako iluzorní s poukazem na to, že uvedené propozice jsou („musí být“) nějak dále analyzovatelné, jakkoli není snad jasné, jak přesně. (ZF možná chtěla tento aspekt „ošetřit“ v poznámce 23, která ovšem kvůli své neurčitosti expozici spíše dále zatemňuje.)¹ A na druhé straně ZF dostatečně nedoceňuje (či alespoň pro čtenáře nevyzdvihuje) zásadní posun v *SRLF* spočívající v tom, že zde již Wittgenstein nepojednává ani tak o „soumístnosti“ barev, jako spíše o „spoluvýskytu“ odstínů apod. v rámci *jedné a téže* barvy (resp. ladění v rámci jediného tónu apod.) – což mu právě teprve dává do ruky plausibilní případy *neanalyzovatelných*, tj. elementárních (či „atomárních“) propozic a v konečném důsledku může teprve náležitě osvětlit to, co ZF sama označuje jako „enigmatic assertion about numbers which must enter into a description [of colour, tone etc.]“ (str. 31).

(4) V prvním odstavci *Závěru* ZF shrnuje hlavní výdobytek své práce takto: „I have tried to show that none of the arguments found in the *Tractatus* necessarily prove the independence of elementary propositions. *This being so, it does not seem plausible to assert that [Wittgenstein’s] change of mind concerning this issue can in itself lead to the abandonment of the Tractarian conception [of truth-functional analysis]*“ (str. 40; mé zdůraznění). Domnívám se, že zdůrazněná věta je *non sequitur*. Závěr by vyplýval pouze za předpokladu (i připustíme-li, že ZF byla úspěšná při ukázání toho, co tvrdí v první větě poslední citace), že „the arguments found in the *Tractatus*“ – tj., nakolik jsem s to odhadnout, pasáže 2.021-2.0212 a 3.23-3.24, které ZF rozebírá v oddílech 1. a 2. – představují striktně jediný možný zdroj pro kladení nezávislosti elementárních propozic v rámci rozvrhu *Tractatu*. Tak tomu ovšem není, jak dokládá Anscombové důmyslný pokus založit nezávislost

---

¹ „[I]t is not automatically asserted that [RTP- and BTP-propositions respectively – JP] are already the elementary ones. *They could be, but it should not necessarily be presupposed (...)*“ (str. 28, pozn. 23; mé zdůraznění).

elementárních proposic na bázi úvah o podmínkách možnosti pravdivostně-funkcionální analýzy vůbec, který ZF sama rozebírá na str. 37n. (a znovu krátce zmiňuje na str. 41) své práce. Skutečnost (na niž ZF správně upozorňuje), že Anscombové strategie funguje pouze tehdy, pokud „*all* (or the vast generality) of propositions are rendered mutually dependent“ (str. 41), není v této souvislosti podstatná.

3. *Hodnocení*

Jakkoli nejsem s to kompetentně posoudit, zda a nakolik představují autorčiny závěry skutečný přínos či posun ve wittgensteinovském bádání, je předložená diplomová práce bezpochyby zdravě ambiciózní a ZF v ní jasně osvědčuje nadprůměrný potenciál pro budoucí samostatnou a hodnotnou filosofickou práci. Zároveň však práce vykazuje (jak jsem se pokusil doložit) jisté rezervy jak po jazykové, tak po obsahové stránce (kruciální a extrémně náročný „colour-exclusion problem“ by bylo třeba podat ostřeji a přehledněji, některé pasáže by bylo lépe vypustit a jiné naopak dopracovat atd.).

Práci jednoznačně doporučuji k obhajobě. Ve světle podané kritiky ji předběžně navrhuji hodnotit jako *velmi dobrou*.

V Praze dne 14. 6. 2012